

Ytterligare två iakttagelser av vikt ha blivit gjorda i samband med fyndet och omtalade av Pipping. »Utomhus kunna stenarna I, II, V och VI [dvs. de stenar som ingå i kistan G 114] knappast någonsin hafva stått, ty deras huggytor visa ej minsta spår af vittring, utan äro så släta och jämna, som om de huggits i går.» Härmed stämmer väl överens, att, såsom Pipping framhåller, just på dessa stenar — men icke på de andra — funnos rester av färg bevarade. Stenkistan har sålunda med säkerhet haft sin plats inomhus, i den äldsta kyrkan. Den är, såsom Brate har påpekat, alldeles för liten för att ha kunnat innehålla ett obränt lik. Den har sålunda varit avsedd för kyrkan, icke för kyrkogården. Det är då anmärkningsvärt, att kistans båda gavelhållar endast fragmentariskt äro i behåll (Pipping nr I och II). Förmodligen har kistan under sin uppställning i den gamla kyrkan fallit ihop, varvid de ganska tunna gavelhållarna ha blivit krossade under de solidare sidohållarna. Delar av gavelhållarna ha sedan också kommit bort. Detta kan ha varit anledningen till att den gamla, numera trasiga stenkistan icke ansågs värdig att bevaras i den nya kyrkan, utan liksom bildstenen och de tre runstenarna lades ned under golvet.

111. Ardre kyrka 1 (= H. Pipping nr IV). Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 58, 59.

Litteratur: H. Pipping nr IV. Statens Historiska Museum, Inventarium nr 11.458 (tryckt i VHAAkad:s Månadsblad 1901–02, s. 112); H. Pipping, Om runinskrifterna på de nyfunna Ardre-stenarna (1901), spec. s. 22 f., Rapport till Riksantikvarien, odaterad (ATA), VHAAkad:s Månadsblad 1900, s. 55; E. Brate, Ardre-stenarne (i: Arkiv för nordisk filologi Bd 18, 1902), s. 132 f., Sverges runinskrifter (1922), s. 112; F. Plutzar, Die Ornamentik der Runensteine (1924), s. 83 f.; B. Nerman, Die Verbindungen zwischen Skandinavien und dem Ostbalticum (1929), s. 116, 122; O. v. Friesen, Anteckningar 1934 (UUB); S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine 1 (1941), s. 58, 2 (1942), s. 18 f., 21.

Äldre avbildningar: H. Pipping foto a. a. 1901, fig. IVa och IVb; foto av okänd (ATA); B. Nerman a. a. s. 122, fig. 116; H. Faith-Ell foto 1933 (ATA); S. Lindqvist a. a. 1 (1941), fig. 157–158.

Runsten med bildstensform. Den blev funnen under golvet i Ardre kyrka, i samband med reparationsarbeten i kyrkan sommaren 1900; liksom de övriga Ardre-stenarna låg den innanför grundmurarna av den äldsta kyrkan, G 111 nära intill den norra muren, ovanför och NÖ om den stora bildstenen (se fig. 95). Den kom i dagen något senare än de övriga Ardre-stenarna, troligen därför att den hade varit dold av byggnadsställningar, och kom därför också först i en senare sändning till Statens Historiska Museum. Den erhöll följaktligen ett annat inventarienummer än de andra Ardre-stenarna, inv.-nr 11.458.

Grå sandsten. Höjd 0,76 m; största bredd (vid det runda »huvudets» nedre kant) 0,49 m, tvärs över »hal-sen» strax nedanför 0,44 m. Tjocklek drygt 5 cm. Stenen är sålunda icke särskilt stor; därtill kommer, att dess nedre del, »foten», har varit avsedd att stå i jorden, ungefär $\frac{1}{3}$ av stenens hela yta, nedanför ristningen. Själva ristningens höjd är 0,48 m. När stenen stod rest på sin ursprungliga plats, har den höjt sig endast $\frac{1}{2}$ m över markytan.

Stenen är ristad på båda sidor, men endast den ena sidan (A) har runinskrift. Mittfältet på båda sidor innehåller drakornamentik; på framsidan (A) en drake, på baksidan (B) två drakar med sinnrikt samman-slingrade kroppar. Dessa mittfält äro inramade av band, som upptill och på sidorna följa stenens konturer och nedtill sammanbindas med en rak tvärbalk, som utgör ristningens bas. På framsidan är rambandet fyllt med runinskrift, på baksidan med ett upprepat bårdornament. Kristna symboler saknas sålunda. Både runor och ornament äro utförda i huggna linjer, icke i relief.

Ristningen på sidan B förefaller vara något mera sliten än sidan A. Detta skulle möjligen kunna tyda på att stenen någon tid har legat kullfallen, med B-sidan uppåt, utsatt för tramp. Ristningen är jämnt och säkert huggen, men tämligen grund. Runornas yttre delar, närmast stenens ytterkant, äro mer eller mindre nötta. Inskriften är emellertid i sin helhet fullt läsbar och varje runa säker.

Inskriften börjar i högra hörnet nedtill av ristningen, och går uppåt och åt vänster längs stenens ytterkant och vidare in på tvärbalken nedtill, som den dock endast fyller till hälften. Inskriften är sålunda

vänstervridande, vilket är mindre vanligt, och den skall läsas utifrån, med runornas toppändar inåt. Runornas former äro de i den yngre runraden vanliga. **o**-runan har formen þ (5 ggr). En mindre vanlig form har **t**-runan: huvudstaven når upptill icke fram till övre ramlinjen, och **t**-runan har därför något lägre höjd än omgivande runor. Särskilt tydligt är detta i fråga om 18 **t**. Ordskillnadstecken är **:**.

Inskrift:

siba : raisti : stain : eftir : ropiaup : kunu : sina : totur : ropkais : i : ankum : to : unk fran :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60
ofurmakum
 65 70

»Sibba reste stenen efter Rodiaud, sin hustru, dotter till Rodgair i Anga. Hon dog ung från minderåriga.»

Till läsningen: Intet skiljetecken vid inskriftens början och slut. Alla runor i namnet 1–4 **siba** äro fullt säkra. 16 **e** är tydligt stunget, med en djup prick. Icke stungna äro runorna 44, 51, 58, 69 **k**. Intet skiljetecken finns efter 58 **k**. Efter 62 **n** är endast den övre punkten tydlig; den nedre är grund och sammanfaller med v. spetsen av nedre bistaven i 63 **o**.

I inskrifterna G 111 och G 112 omnämnas fyra medlemmar av samma familj: husfadern Sibba, hans hustru Rodiaud, dotter av Rodgair, och deras dotter.

Rodgair
 |
 Sibba g. m. Rodiaud
 |
 En dotter

Det är Sibba, som har låtit resa stenarna, den ena över sin hustru, den andra över sin dotter. Inskriften G 111 bör vara något äldre än G 112, men skillnaden behöver icke vara stor, kanske något årtionde eller däromkring.

Mansnamnet *Sibba* är anmärkningsvärt genom sin form. Det finns visserligen åtskilliga mansnamn på -a, men dessa äro ursprungligen appellativer, ofta substantiv med abstrakt betydelse, som sålunda ha kommit att användas som tillnamn: isl. *Orækia*, *Sturla*, fgotn. *Ormica* m. fl. Ett välkänt mansnamn är *Sibbi*, *Sibbe*; det är kortform av namnet *Sigbiorn*, sålunda en bildning av hypokoristisk natur, ett smeknamn. Det är relativt vanligt på östnordiskt område, såväl under vikingatiden som medeltiden (R. Kinander, *Smålands runinskrifter* 1, 1935, s. 80 med där anf. litt., A. Nordén i *Fornvännen* 1960, s. 270). De båda Gotlandsstenarnas *Sibba* är icke utan vidare identiskt med detta *Sibbi*. Man kan naturligtvis tänka sig, att av ett hypokoristiskt namn den oblikva formen har kommit till användning även som subjekt. En sådan utjämning kan ha underlättats av att det faktiskt fanns mansnamn på -a. Ett *Sibba* fann en naturlig anslutning i gruppen av namn på -a: *Orækia*, *Sturla* m. fl. Men i olikhet mot dessa torde *Sibba* ha haft samma form oförändrad i alla ställningar (gen. dat. ack. *Sibba*).

Om namn med förleden *Rop-* se G 1, om kvinnonamnet *Rop-piaup* se G 3. Mansnamnet *Ropgair* (isl. *Hróðgeirr*, fsv. *Rodhger*), med den vanliga efterleden -gair (A. Janzén, *Personnamn*, s. 104), har gen. *Ropgais* med assimilation av *ns* (E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 1, 6 uppl. 1962, s. 36).

i : ankum avser otvivelaktigt socknen Anga, belägen en mil rakt N om Ardre, på andra sidan om Torsburgen.

Do ung fran oformagum: »Inskriften är rörande i sin enkelhet. Så vidt jag vet, känner Sveriges litteratur icke något äldre bevis på en enklingens bekymmer för sina moderlösa barn» (H. Pipping). Inskriften innehåller också det äldsta belägget för ordet *oformagi* m. ung man som icke är myndig eller fullvuxen, eg. 'som icke kan svara för sig själv', nsv. *övermaga* (E. Wessén, *Svensk språkhistoria* 1, 6 uppl. 1962, s. 38).